

tek lecsatolásával. A háború utáni hatalmi egyensúly felborult, a békeszerződések rendszere áttört, a N. Sz. pedig az országhatárokat változtató s a népek sorsa felett döntő események irányításából kikapcsolva, válságos helyzetbe került.

Am minden látszat ellenére még sem *maga* a népszövetségi rendszer és az egyetemes biztonság elve mondott e sorozatos kudarcok folyamán csődöt. A rendszer és az elv jók, csak alkalmazni kellett volna teljes egészükben őket. A nagyhatalmak közti ellentétek s a vezető rétegek közti önző kasztpolitika akadályozta meg minden esetben az alapokmány szellemében megkötött szövetségi rendszerek alkalmazását.

1931-ben az angol-amerikai ellentét miatt nem kerülhetett sor Japán támadásának megtorlására. Anglia inkább az USA s az SU rovására történő kiegyezést választotta.

1935-ben nem a szankciókat előíró 16. szakasz bizonyult hatástalannak, hanem az olasz rendszer meggyengülésétől féltő Anglia függesztette fel alkalmazását.

1936-ban ugyanezen okból nem foglalhatott a N. Sz. határozott állást a megtámadott Spanyolország mellett.

1938 elején csakis a nyugati nagyhatalmak kész tényekbe való belenyugvása tette lehetővé az Anschlusst.

1938 októberben pedig Csehszlovákia feldarabolása mögött, a N. Sz. kikapcsolásával az angol-francia regresszió nyilvánult meg.

Az események okozati összefüggéseinek megvilágításából önként adódik a béke jövőbeli megőrzésének megoldása is.

A mind rövidebb időközökben megismétlődő agressziókkal szemben a béke biztosítását nem hozhatja sem további engedmények tétele, sem négyhatalmi egyezségek állandósítása, még kevésbé a N. Sz. megreformálása (értsd meggyengítése). A müncheni egyezmény után oly fontos fordulatot hozó megújulás nem a N. Sz. és az egyetemes biztonság félreállításában, hanem az országok *népi* béke erőinek érvényesítésében rejlik. A N. Sz.-nek, hogy feladatának megfelelően valóban a népek szövetségévé kell válnia. A függetlenségükben veszélyeztetett kis népeknek meg kell találniuk egymás megértésének útját, mely egyedül vezet ugy külső, mint belső békéjük megőrzéséhez.

A T A L Á L M Á N Y

Írta: KARR ERZSÉBET

Önálló részlet szerző az 1938. évi Heine-díjjal jutalmazott nagyszabású regényéből.

A konyhaajtón kopogtak. Vajda Máriusz „laboratóriumában“ ült s a padláskulcsot vaspör-reszelékké dörzsölte szét. Margit körvonalát már a homályos üvegablakon keresztül felismerte s megigazította a szemüvegét. Margit lélekzete elállása nélkül jelentette: — Az iskolában megint iszonyú sok az igazságtalanság és odahaza már kibírhatatlan. Apa azt mondja mindennap: Vajdáék? Nem az én izlésem, szívesen fizettem volna valamit, ha Budán maradnak!

Máriusz hangosan nevetett: — Én tudom miért! — Margit kerek szemekkel nézett rá. — Mert mi demokratát választottunk! — Margit

keskeny szemöldökei kérdőjelekké váltak. Máriusz összekulcsolta kezeit a hátán: — Természetesen neked sejtelmed sincs, hogy mi ez! Ez az, ami a kulturát teremtette. Csak még mi nem vagyunk annyira, mint a nyugati országok, nálunk még nincs titkos választójog. Ezért történnek igazságtalanságok. Csak ha majd egyszer öregebbek leszünk... — Most ismét észébejutott a szemüvege. — Nem látszom ezzel öregebbnek? Legalább tizenhat évesnek? — A lány hosszan nézett rá: — Valamit, mondjuk tizenöt. De minek nekünk öregebbeknek lennünk, ha csakhamar repülhetünk, ha feltalálók vagyunk?! — A fiu suttogta: — Rosszul áll ez az ügy. — Margit szempillái remegtek. Máriusz fel-alá járt a konyhában: — Az apja elvette Oszkártól a gyűrűt. — Máriusz megállt. — Hisz tudod, hogy az oldathoz kell valami arany. Nem sok, de ez a legfontosabb. A szén csak akkor bomlik alkatelemeire, ha arannyal kerül érintkezésbe. Csak ekkor fejlődik a mi finom porunk, ami a magasba emel. Így Oszkár gyűrűje egyre vékonyabb lett. Az apja most valamit észrevett és meg akarja mutatni a gyűrűt ékszerész barátjának. Most azután nincs többé aranyunk.

A lány sóhajtott. — Disznóság! Mit csináljuk most?

— Nem csinálhatunk semmit — mondta a fiu komoran.

— A te gyűrűdet nem tudnád...?

A fiu gyorsan felelt: — Anyám tüstént észrevenné. Különbenis csak aranyozott ezüst. Akkor már te előbb tudnál aranyat szerezni, hisz ti gazdagok vagytok.

— Én? Aranyat? — A lány ajkai elsápadtak a felelősségtől, amely oly hirtelen rácsapott. Azután tüzet fogtak a fülei, a láng átcsapott arcán. Halkan mondta: — Születésnapomra nem kívánok semmi mást, mint egy aranygyűrűt.

A fiu összeráncolta homlokát: — Addig már késő. — A lány arcát mintha kioltották volna. A fiu fel-alá járt: — Tudniillik már sok por összegyűlt, nem fogtuk fel mindet a kartonban. Így természetesen mind szabadon felszáll és rátelepszik a mennyezetre. A jövő héten Oszkáréknál nagytakarítás. — A fiu széles karmozdulattal jelzett maga fölé. — Azután mindennek vége.

— Minek még több repülőpor? Örökké ezt kérdelem tőled! Mért nem csináljuk meg már végre a repülő övet, ahogy felrajzoltam neked? Egész egyszerű öv egy kis tokkal.

— De hiszen tudod, hogy a leszállás még nem megy! — Ah! — kiáltott a lány s leugrott a konyhaszékről. — Hisz ez oly egyszerű! A toknak van egy kis nyílása egy retesszel. Ha az ember vissza akar térni a földre a nyíláson keresztül kieresztünk egy kis port. Ha jobbra akarunk térni, csinálunk a jobbkezettel egy kis mozdulatot. Mintha madarak volnánk. — A fiu nevetésbe tört ki: — Ez épp olyan repülés lenne, mint a te madaraid kezekkel. — Margit arckifejezése kioltotta a fiu nevetését. Máriusz leült a konyhaszékre, fejét az öklére támasztotta: — Te mindent nagyon is egyszerűen látsz, mert még nem tanultál vegytant. A por kieresztése rossz. A drága anyagot nem pocsékolhatjuk el. És — azután ki csinálja a veszélyes próbarepülést? — Én!

Máriusz levette szemüvegét, hunyorgott. Kíváncsian, mint valami adagot, nézte Margitot. Valami kényelmetlen érzés fogta el, ült a vállaira, telepedett a mellére. Felállt, bement a laboratóriumba, gondolkozott.

Egész fönt a halom tetején nehezekként egy májszínű kő feküdt. Felvette, megfordult: — Nézd csak! — Margit átvette a követ, megforgatta az ujjai közt: — Ez valahogy zsirosabb, mint más kövek. — A fiu örvendezve kiáltott föl: — Helyes! Ez a melléktermék! — A lány a követ áhitatosan a tenyerére helyezte s nyelt egyet: — Én megszerzem az aranyat.

Maris, a szolgáló behozta az uzsonnát, öt csésze világos kávé a gyermekeknek és egy csésze sötétet Ruthnak, az anyának. A gyermekek gyorsan elpakolták füzeteket és könyveiket az asztalról. Maris rádobott egy kávé terítőt. Margit még nem nyult az iskolai feladatokhoz. Ebéd óta az anyja körül kerengett, aki felhalmozott fehérnemű hullámai közt ült és foltozott. Margit a nagy halom ruha közt nem talált részt a hozzámennelre. Most felállt Ruth, az asztalhoz ment s megkérdezte: — Megcsináltad a feladványaidat?! — Margit előtt most még lehetlenebbnek tűnt anyját az arany ügyében megkérdezni. Kiment a konyhába a kis paraszt szolgálólányhoz, aki ezekben a háborúelőtti években egy budapesti kispolgári családban sem hiányzott. A tágas udvarról gyermekek nevetése és lábdobogása szállt a levegőbe. Maris megkérdezte: — Mért nem mégy te is a gyerekekkel játszani? — Nekem más gondom van. — Maris harsogóan nevetett a mosogató gőzben. Margit az ajtóba állt és arra gondolt, mint már annyiszor: — Hogy tudnak ezek itt kint annyit játszani? Mit beszélnek egyre az idegen fiukkal?! — Eszébe jutott mi mindent mesélt elalvás előtt a nővére. Gyakran beszélt egy egyetemi hallgatóról, aki könyvekből szekrényt épített. Ne lenne az ilyennek aranya? Hol is lakik ez?

Maris megmutatta az ablakát. Margit egész gyöngéden megkopogtatta az ablaküveget, a szíve keményen dobogott utána. Az egyetemi hallgató, egy sűrűszemöldökű „szobaur“, barátságosan megkérdezte: — Te valóban a fekete Kató huga vagy? — Margit lélekzetelállva kérdezte: — Könyveket ír maga, vagy maga is találmányon dolgozik? — Az egyetemi hallgató mosolyogva nyujtotta kezét az ablakdeszkán keresztül. Margit lélekzete elállt, elrémült és elugrott az ablaktól. Az ablak becsukódott. A lány zavartan állt, kezét rányomta az ablaküvegre: feltétlenül meg akarta tudni, vajjon megkaphatja-e az aranyat. Csupasz kezével az ablakba vágott. Az üveg csörömpölt. Futás közben éles, csengő hangokat hallott. A házmester felkiáltott: — Hahó! — A házmester mélyen az udvar közepén állt, arcával kómikusan felfelé fordulva, csak lábakkal alatta.

Margit az előszobában maradt, a keze égett. A ház csendes volt. Vér szivárgott az ökléből, még erősebben összeszorította. Minden még érthetlenebbül forgott körülötte, mint eddig. Testvérei, akik naponta az udvarra jártak és még sohasem jöttek haza megvágott kézzel...

Az anyja még mindig a fehér hullámok között ült. Halkan, rezgő al hangján népdalokat énekelt. Margit szégyennel és ijedelemmel hallgatta a „kincsem“, „szerelmem“, „galambom“ szavakat; amiket különben csak suttogva, rossz cselédlányokkal kapcsolatban használtak. Ugyanígy suttogtak a szobaurakról is. De egy szobaur betört ablaka — ezt egyáltalán nem lehetett végiggondolni. Ruth újabb fehérneműdarabot vett elő, Margit belopózkodott a szabaddá tett nyíláson. Merev lábakkal, oldalról ereszkedett anyja lábzsámolyára. Az anya halkan léleklzó melle, a napon-

ta megszokott élet, a meleg mindinkább áthatotta s anyja ölébe vetette magát. Ruth megsimogatta a fejét, hosszan beszélt hozzá. Tenyere forrón lüktetett. Talán bennmaradt egy üvegdarab és meg kell halnia. Bevall mindent! Akkor azután vége az aranynek.

Minden összevissza kavargott: a keze, a repülés, az arany, az igazságtalanságok az iskolában, az új szó, demokrácia. Mindez a szonata ütemére, amely ezeket az órákat mind telesírta. Ruth megkérdezte: — Mondani akarsz nekem valamit? — Igen. — De csak ezt kérdezte: — Mi a demokrácia, ami most a világban van? — Ruth vontatottan válaszolt: — Hogy is magyarázzam meg neked? Népuralom a neve magyarul, mindenkinek egyforma jog. — Te is demokráciát választottál? — Én? — Ruth nevetett: — Én, gyermekem csak egy asszony vagyok és asszonyok nem választhatnak.

A szó belenyilalt, csak az ajkával kérdezte: — Hogyan? — Azután hangosan: — Csak akkor választhatok, ha férfi leszek?!

Kulcs csörrent, a folyosóajtó a zárra csapódott. Az apa! Valami végigfutott a levegőn, ami semmit sem hagyott a régi helyén. Ruth felállt, Mariska elvitte a vasalódeszkát, a zongorajáték megszűnt, a nagy nővér és Kató berohantak, Margit ökléből ismét folyt a vér. Apa megmosta kezeit a fürdőszobában. Visszajött Maris és fojtottan jelentette Ruthnak: — Kint van valaki a háztól. — Margit bezárkózott a toalettbé. Apa súlyos lépései tova kopogtak. Felcsapódílik a szobaajtó, Kató kiáltása: — Nem én voltam! Az apa hangja megrázza a lakást: — Hol bujkál az a taknyos? Ez tulajdonképpen a te lányodra, Margitra vall! — Ruth hangja kapcsolódik be: — Épp Margit nem megy soha a szomszédba. — Az apa ordít: — Képmutató! Biztosan könyvet akart a fickótól! Egész bárgyú már a sok olvasástól. Te ilyesmit persze nem látsz! Hazug ez a kölyök!

A falakon és ajtókon keresztül a szavak egyes hangzói élesen vágják Margitot. Hallja, amint Kató felbőg, kinyitja és felszakítja az ajtót s összehunyorított szemekkel beront.

— Nézz csak rá! — kiált az apa diadalmasan és megragadja Margit karját. — Bevallasz azonnal mindent! — Kató fekete szemei vad szemrehányással néznek reá. Az apa szétfejt Margit görcsösen összefogott ujjait. A sötét vér szivárog. — Megint teteti magát! — kiált az apa. — Nem igaz — nyögi Margit. — Színésznő! — szól az apa kajánul elnyujtva. — Hazug — s magát kinezva kutat ujabb és fájóbb kifejezések után. — Nem igaz! — kiált Margit vakon. Egész közelről látja apja elváltozott arcát és védekező mozdulatot tesz. Az apa sziszeg: — Mit? Vissza akarsz ütni? — Egy ütés. Az utolsó ütések már Ruthot találják, aki közibük állt. A férfi hangja még magasabbra kuszik s már az élén táncol: — A te nevelésed.

Már minden alszik, csak Ruth éjjeliszekrény lámpája vet még vékony világos sávot az ajtóra. Margit letette a lábait a szőnyegre. Szemei égnek a könnyektől. Ruth tekintete, amikor a kezét bekötötte, lélekzetfojtón még rajta. Ruth ma éjszakára nem csókolta meg... ezért azonban nem kér bocsánatot az apjától. Még ha nem is lesz szabad Farkas bácsiék ünnepére elmenni, amikor unokahuga, Vilma visszajön az intézetből. Pedig biztosan lesz gesztenyepüré habbal. Valami megváltozott s mint valami

árnyék fekszik a találmányon. Hirtelen valami szurásként üt át rajta: sohasem szabad választania. De valami egész ostoba fickónak, ki az iskolában megbukik...

Ruth ágyához lopózik. Dideregve és félénken szedi össze a gondolatait: — Tényleg egyikünk se választhat soha, még akkor se, ha valami nagyot viszek véghez? Soha?!

Mint valami kis rab madár néz fel anyjára. Valami hideg és meleg emelkedik fel egyidejűleg Ruthban s ez a hideg-meleg egyre forróbb. A „soha“ még vibrált az éjjeli csendben. A nagy gondú kis testet az anya a takarója alá emelte. — Még akkor se, ha valami nagyot cselekszem? Még akkor sem?! — suttogta ismét. Ruth kinyitotta teljesen a szemét. Az ablakok világos körvonala kuporgott a falak és a mennyezet között. És azt mondta lassan: — Már vannak országok, hol az asszonyok is választhatnak. Nagyon sokáig küzdöttek ezért. — Margit egész testével odahallgatott. — A lányok is? — A lányok is — mosolygott Ruth álmosan. — Én is fogok ezért harcolni — suttogta Margit. — Én megszerzem az aranyat — mormolta félálomban. Ruth ismét felnyitotta a szemét. Pénzről álmodik? — Gondolta meglepetéssel. Tényleg ilyen?

Az ablak világos négyszöge kissé magasra kúszott a takarón, Ruthnak fájtak a saját gondolatai.

GRÉDA JÓZSEF: GYILKOSSÁG

*Valakit egy kicsit megöltem,
aztán egy csendes éjjelen
meglátogattam lenn a földben.
Olykor szoba is sirverem.
S leírni is alig merem,
de felült ott a sirgödörben,
s beszélgetni kezdett velem
az, akit egy kicsit megöltem.*

*Alig pár napja, hogy megöltem,
s most elbeszélgetünk ezen.
Forog szavunk a régi körben,
emlékezik, emlékezem.
— Hogy érzi magát? — kérdezem,
s ő mosolyog: — Csak így, megölten...
— Igaz — döbbenek meg, hiszen
alig pár napja, hogy megöltem.*

*S nem bántott engem, bár megöltem.
Kedvenc nevemmel szólított,
mert látva engem meggyötörten
megtudta, mi a nyers titok,
hogy kétélű minden gyilok,
s kettő a vesztes minden pörben,
s mert messzebb már én sem jutok,
mint ő,
nem bántott, bár megöltem.*